

Wstęp

Zagadnienie istoty wolności gospodarczej stanowi doniosłą i niezwykle aktualną problematykę, nie tylko egzystencjalną, lecz także naukowo-badawczą, co zostało zaprezentowane poniżej w aspekcie filozoficzno-prawnym.

Doniosłość wynika z faktu, że wolność działalności gospodarczej jest pojęciem złożonym, które nie może być rozpatrywane w jednej płaszczyźnie. Swoboda działalności to nie tylko prawne uregulowania dotyczące podejmowania, wykonywania czy zakończenia działalności gospodarczej, ale posiada ona wymiary filozoficzne, społeczne, a także ekonomiczne. Jest to podstawowa, fundamentalna zasada polskiego prawa, która stymuluje rozwój gospodarczy państwa. To ona zatem, wraz z jej klasycznie rozumianą finalnością w postaci dobra, powinna wyznaczać zakres działań legislacyjnych prawodawcy, określając ramy regulacji prawnych.

Aktualność z kolei wiąże się z tym, że rozwój lub stagnacja w gospodarce wpływa na bytowość i szeroko pojętą codzienną egzystencję każdego z nas. Stabilna i rozwijająca się gospodarka zapewnia dobrobyt materialny każdemu człowiekowi jako jednostce oraz całej społeczności, będący także środkiem do zdobywania dóbr duchowych. Z kolei zahamowania rozwoju ekonomicznego negatywnie odbijają się na człowieku jako osobie, jego życie staje się trudniejsze, bardziej uciążliwe, w konsekwencji niespełnione w jego różnorodnych możliwościach bytowych. Problem wolności gospodarczej, jej realizacji wpływa najpierw na życie w immanencji kosmosu, a następnie ma też swoiste znaczenie w odniesieniu do ponadczasowej transcendencji „najwyższej Mądrości”¹, jako ostatecznego wymiaru ludzkiego istnienia w istocie swojej nieśmiertelnego.

Dlaczego *libertas* jest tak ważna? Wolność gospodarcza prowadzi do większych inwestycji oraz dochodów człowieka i społeczeństwa. Niezaprzeczalny jest silny związek pomiędzy wolnością gospodarczą z jednej strony, a jakością inwestycji i wzrostu ekonomicznego z drugiej². Zatem im wyższy poziom wolności gospodarczej lub jej pewnych elementów tym lepiej, korzystniej funkcjonuje państwo, ponieważ więcej podmiotów inwestuje, co skutkuje wzrostem gospodarczym. Ponadto swoboda gospodarcza prowadzi do zmniejszenia ubóstwa i poprawy ogólnych warunków życia społeczeństwa (kraje z wysokim poziomem wolności gospodarczej mają niższą stopę ubóstwa). Dzięki zapewnieniu wolności gospodarczej rozwija się twórcza współpraca w społeczeństwie, ludzie respektują godność dru-

---

¹ A. Augustinus, *Der freie Wille*, übers. v. J. Perl, Paderborn 1941, ks. I, 25, s. 31.

² Zob. m.in. raport *Economic freedom of the World* (dostępny w Internecie pod adresem: <http://www.freetheworld.com/2012/EFW2012-complete.pdf>), raport *Doing Business 2013* (dostępny w Internecie pod adresem: <http://www.doingbusiness.org/~media/GLAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB13-full-report.pdf>) oraz raport *Doing Business 2012* (dostępny w Internecie pod adresem: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2012>).

giego, są pokojowo nastawieni i mądrze tolerancyjni. Brak wolności lub przyznanie jej tylko wybranym jednostkom lub grupom społecznym powoduje powstanie korupcji oraz niekorzystnych zmian społecznych, godzących w zasadę sprawiedliwości i pozostałe fundamentalne pryncypia społeczne.

Oczywiście swoboda ta nie ma charakteru absolutnego, ponieważ człowiek nie jest Absolutem, dlatego nie tylko dopuszczalne, lecz wprost konieczne są jej ograniczenia – powinny być one jednak traktowane jako wsparcie i ukierunkowanie zasady wolności na dobro jako dobro, dzięki któremu dochodzi do aktualizacji substancjalnie pojętego człowieka jako wolnego podmiotu. Jakiegokolwiek restrykcje muszą być uzasadnione ochroną ważnych interesów publicznych, które stawia się nad jednostkową wolnością przedsiębiorcy. Bariery te nie mogą być nadmierne, gdyż zaburzyłyby to relacje pomiędzy przedsiębiorcą a państwem. Muszą być jednak postawione, gdyż samowola przedsiębiorcy mogłaby szkodzić np. konsumentom oraz ostatecznie dobru wspólnemu całego państwa. Muszą istnieć czynniki zewnętrzne (np. przepisy prawa czy normy zwyczajowe) ograniczające wolność, gdyż inaczej doszłoby do anarchii³. Ingerencja państwa jest zatem potrzebna, ale w takim zakresie, w jakim nie godzi ona w istotę, sens wolności gospodarczej człowieka, zorientowanego na realizację dobra. Obowiązkiem państwa jest pozostawienie pewnej sfery działalności wolnej od jego ingerencji, aby zapewnić prawidłowy rozwój człowieka na gruncie zasady pomocniczości, chroniącej nietykalność podmiotowości osoby ludzkiej. Zauważyć należy, że nie tylko prawo, ale i moralność, społeczeństwo oraz ekonomia wpływają na rozwój człowieka. Rolą państwa jest ochrona i służba, czyli umożliwienie prowadzenia wolnej działalności, a nie wprowadzanie takich ograniczeń i takie jej kontrolowanie, których celem staje się wręcz uniemożliwienie urzeczywistnienia się wolnej woli jednostki ludzkiej w aspekcie ekonomicznym. Im mądrzejsza ingerencja państwa, tym lepiej rozwija się człowiek i jego podstawowe wspólnoty jak: małżeństwo, rodzina, naród i społeczeństwo w wymiarze globalnym.

Celem publikacji jest próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, w czym tkwi istota wolności gospodarczej, jaki jest jej sens, co stanowi jej najważniejsze elementy oraz co składa się na jej prawdziwą naturę i „wartość”⁴, jakie cechy decydują o tym, że jest ona tym, czym jest i co ją ostatecznie określa. Podjęta zostanie także próba oceny, czy z punktu widzenia zachowania praw jednostki, moralności oraz służebnej roli państwa wolność gospodarcza jest prawidłowo rozumiana i przestrzegana w Państwie polskim. Ocena uregulowań prawnych pozwoli na udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy prawodawca zna naturę wolności gospodarczej, a co za tym idzie, czy poprzez wyznaczanie zasad dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej dba o to, aby wolność jednostki i jej naturalnych wspólnot stała na pierwszym miejscu, czy spełnia swoją służebną rolę wobec człowieka i gospodarki? Czy poprzez uregulowania prawne dba o rozwój człowieka (który, jak zostanie to wykazane, jest „sercem” działalności gospodarczej), czy też swoimi działaniami ogranicza go i zniewala? Czy realizuje zasadę pomocniczości, solidarności oraz pozostałe naczelnne zasady prawnetyczne?

---

³ Zob. M.A. Krąpiec, *Człowiek i prawo naturalne*, Lublin 1993, s. 136 i n.

⁴ T. Guz, *Wolność jako jedna z najcenniejszych wartości*, *Roczniki Wydziału Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL* 2006, t. II, z. 2, s. 5–15.

W kwestii stanu badań tej problematyki warto podkreślić, że w polskiej literaturze naukowej nie ma monografii, która łączyłaby rozumienie wolności gospodarczej w aspekcie filozoficznym i prawnym. Istnieje co prawda wiele studiów poświęconych ujęciu osoby ludzkiej i jej godności⁵, obszernie omawia się dobro wspólne⁶ oraz zasady etyczne związane z wolnością gospodarczą⁷. Ponadto w doktrynie dogłębnie przedstawiono także prawne definicje działalności gospodarczej⁸ oraz wolności gospodarczej, rozumianej z reguły jako swoboda podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej⁹. Wreszcie szeroko

⁵ Zob. A. Augustinus, *Der freie Wille...*; S. Fundowicz, F. Rymarz, A. Gomulowicz, *Prawość i godność*. Księga pamiątkowa w 70. rocznicę urodzin Profesora Wojciecha Łączkowskiego, Lublin 2003; T. Grabińska, *Wolność a wolna wola osoby*, Nitra 2009; W. Granat, *Personalizm chrześcijański*. Teologia osoby ludzkiej, Poznań 1985; G.M.A. Gronbacher, *Personalizm ekonomiczny*, Lublin 1999; J. Kozielecki, *O godności człowieka*, Warszawa 1977; M.A. Krąpiec, *Ja – człowiek*, Lublin 2005; *idem*, *Człowiek i prawo naturalne*, Lublin 1993; A. Scola, G. Marengo, J. Prades Lopez, *Osoba ludzka*. Antropologia teologiczna, Poznań 2005; T. Ślipko, *Godność osoby ludzkiej*, *Ateneum Kapłańskie* 1970, Nr 74; M. Środa, *Idea godności w kulturze i etyce*, Warszawa 1993; Św. Tomasz z Akwinu, *Traktat o człowieku*, Kęty 2000; K. Wojtyła, *Człowiek w polu odpowiedzialności*, Rzym–Lublin 1991; *idem*, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, Lublin 2009.

⁶ Zob. obszerne opracowania: M.A. Krąpiec, *Człowiek i prawo naturalne*, Lublin 1993; J. Krucina, *Dobro wspólne*. Teoria i jej zastosowanie, Wrocław 1972; J. Maritain, *La Personne et le bien commun*, Paryż 1947; *idem*, *Humanizm integralny*. Zagadnienia doczesne i duchowe nowego świata chrześcijańskiego, Londyn 1960; *idem*, *Człowiek i państwo*, Kraków 1993; M. Novak, *Wolne osoby i dobro wspólne*, Kraków 1998; R. Rybka, *Dobro wspólne – relikw przeszłości czy konkretne zadanie na dziś i jutro*, Teofil 1998, Nr 2; M. Sadowski, *Godność człowieka i dobro wspólne w piąskim nauczaniu społecznym (1878–2005)*, Wrocław 2010; B. Sorge SJ, *Wykłady z katolickiej nauki społecznej*. Od Ewangelii do cywilizacji miłości, Kraków 2001; P. Śpiewak, *W stronę wspólnego dobra*, Warszawa 1998; Św. Augustyn, *Państwo Boże*, Kęty 1998.

⁷ Warto tu wskazać na prace: T. Barankiewicz, R. Biskup (red.), *Etyka w działalności gospodarczej*, Radom 2003; M. Borkowski, J.W. Galkowski, *Etyka w biznesie*, Lublin 2002; J. Dieltl, W. Gasparski (red.), *Etyka w biznesie*, Warszawa 1997; J.W. Galkowski, M. Borkowska (red.), *Zasady etyki zawodowej – etyka biznesu*, Lublin 2002; T. Guz, P. Marzec (red.), *Etyka a ekonomia*, Tomaszów Lubelski–Lublin 2010; T. Guz, *O ludzką gospodarke*, Tanew 2004; H. Izdebski, P. Skuczynski, *Etyka prawnicza*. Stanowiska i perspektywy, Warszawa 2011.

⁸ M. Niezgódka-Medek, M. Szubiakowski, *Działalność gospodarcza*, PPH 1992, Nr 2; J. Olszewski, *Wolność gospodarcza w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej*, *leA* 2005, Nr 1; A. Powalowski, *Leksykon prawa gospodarczego publicznego*, Warszawa 2009; K. Sobczak, *Działalność gospodarcza*, Warszawa 2004; M. Wierzbowski, M. Wyrzykowski, *Prawo gospodarcze*. Zagadnienia administracyjno-prawne, Warszawa 2001; M. Zdyb, *Działalność gospodarcza i publiczne prawo gospodarcze*, Kraków 2001; *idem*, *Prawo działalności gospodarczej*. Komentarz do ustawy z 19.11.1999 r., Kraków 2000.

⁹ Zob. np. S. Biernat, A. Wasilewski, *Wolność gospodarcza w Europie*, Kraków 2000; E.W. Böckenförde, *Wolność – państwo – Kościół*, Kraków 1994; Z. Brodecki, *Wolność Gospodarcza*. *Acquis Communautaire*, Warszawa 2003; M. Karpiuk (red.), *Wolność działalności gospodarczej i jej ograniczenia*, Warszawa 2011; K. Klecha, *Wolność działalności gospodarczej w Konstytucji RP*, Warszawa 2009; C. Kosikowski (red.), *Zasada wolności działalności gospodarczej*, [w:] *Zasady podstawowe polskiej Konstytucji*, W. Sokolewicz (red.), Warszawa 1998; *idem*, *Wolność gospodarcza w prawie polskim*, Warszawa 1995; P. Opala, A. Rzońca, *Ile wolności w gospodarce*, *Zeszyty Forum Obywatelskiego Rozwoju* 2008, Nr 11; A. Szafranski, *Przedsiębiorca publiczny wobec wolności gospodarczej*, Warszawa 2008; M. Szydło, *Swoboda działalności gospodarczej*, Warszawa 2005; A. Walaszek-Pyziół, *Swoboda działalności gospodarczej*. Studium prawne, Kraków 1994.

opisano ograniczenia wolności, czyli próby zdefiniowania wolności gospodarczej poprzez wykazanie negatywnych cech ją określających¹⁰. Nie znaczy to, że wykazanie ograniczeń wolności i omówienie zasadności ich wprowadzania (co także jest przedmiotem niniejszej pracy) jest błędną drogą do stworzenia katalogu cech warunkujących wolność gospodarczą, jednak na pierwszym miejscu powinno się wskazywać pozytywne cechy ją identyfikujące, a jedynie pomocniczo korzystać z metody negatywnej. Co jednak ważniejsze, w większości opracowań pomija się podmiotowość człowieka i bardziej bada się przedmiotowe warunki prowadzenia działalności niż człowieka, często zapomina się o patrzeniu na gospodarzkę przez pryzmat osoby ludzkiej. Celem niniejszego opracowania jest próba „rozjaśnienia” tego typu „luki” antropologicznej w polskim prawie gospodarczym i stania się inspiracją dla dalszych, w ocenie Autorki koniecznych, badań naukowych w tym fundamentalnie relevantnym zakresie, gdzie coraz to głębsza analiza wolnego bytu człowieka jest, mówiąc za *Karolem Wojtyłą*, wciąż na nowo „zadana” także naukom prawnym i filozoficznym.

Formalną strukturę całości pracy tworzy sześć części. Trzy pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczny i koncentrują się na filozoficznych analizach dotyczących osoby ludzkiej, jej godności i wolności, dobra wspólnego oraz etycznych kwestii związanych z wolnością gospodarczą. Kolejne trzy rozdziały dotyczą prawnych kwestii wolności gospodarczej.

Kwestie filozoficzne zostaną rozpoczęte od omówienia ontycznej wolności osoby ludzkiej jako duchowo wolnego podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą, ponieważ „własna wola” jest władzą transcendentnego wobec ciała i ducha i jako taka jest zdolna do „wolnej decyzji”¹¹. Jest ona bytowo „dobra”¹². W rozdziale pierwszym opisany zostanie aksjologiczny wymiar osoby ludzkiej, jej etosu oraz jego znaczenie dla wolności gospodarczej. Pokróćce będą przedstawione najważniejsze zasady personalizmu ekonomicznego, gdyż postulaty głoszone przez przedstawicieli tej doktryny mają duże znaczenie dla znalezienia najważniejszych cech, istotnych elementów wolności gospodarczej. Poruszone zostaną także wzajemne relacje osoby i społeczeństwa, w którym to osoba realizuje swoje wolności, w tym podejmuje działania gospodarcze. Niezbędne będzie także przedstawienie rozumienia istoty człowieka i wolności gospodarczej w świetle etyki chrześcijańskiej, ze szczególnym uwzględnieniem nauki *Karola Wojtyły* i *Jana Pawła II*, dla którego nauka chrześcijańska stanowiła ostateczne kryterium dla obiektywnego rozumienia przyczyny i źródła ludzkiej godności oraz personalnie pojętego dobra wspólnego.

---

¹⁰ Zob. np. *J. Grabowski*, Prawne granice wolności gospodarczej, [w:] Rozprawy z prawa cywilnego i ochrony środowiska, Katowice 1992; Granice wolności gospodarczej w systemie społecznej gospodarki rynkowej. Księga jubileuszowa z okazji 40-lecia pracy naukowej prof. dr. hab. Jana Grabowskiego, Katowice 2004; *M. Karpiuk* (red.), Wolność działalności gospodarczej i jej ograniczenia, Warszawa 2011; *R. Kaszubski*, *K. Radzikowski*, Wolność gospodarcza i warunki dopuszczalności jej ograniczeń, Głosa 2000, Nr 3; *C. Kosikowski*, Wolność działalności gospodarczej i jej ograniczenia w praktyce stosowania Konstytucji RP, [w:] Zasady ustroju społecznego i gospodarczego w procesie stosowania Konstytucji, *C. Kosikowski* (red.), Warszawa 2005; *K. Kruczalak*, Wolność gospodarcza i jej ograniczenia w świetle Konstytucji RP, GSP 1998, t. III; *W. Kubala*, Wolność działalności gospodarczej i jej ograniczenia, PS 2001, Nr 7–8.

¹¹ *A. Augustinus*, Der freie..., ks. I, 21, s. 28.

¹² *Ibidem*, ks. I, 25, s. 31.

Drugi rozdział pracy poświęcono relewancji adekwatnego etosu ludzkiego w działaniach gospodarczych. Jak zostanie wykazane, przestrzeganie podstawowych zasad etycznych, tj. godności osoby ludzkiej, pomocniczości, solidarności, miłości czy zupełności osoby ludzkiej, pozwala na lepsze zdefiniowanie sedna wolności, gdyż jak zostanie ukazane i te zasady etyczne ją tworzą, a brak uczciwości, postępowanie sprzeczne z normami etycznymi negatywnie wpływa na gospodarkę, hamuje jej rozwój i nie pozwala przez to na samodoskonalenie się jednostki ludzkiej. Tylko bowiem poprzez moralnie wartościowe działania człowiek rozwija sam siebie, przekracza siebie i doskonali siebie poprzez aktualizację swoich możliwości ontycznych.

W rozdziale trzecim nastąpi omówienie zasady *bonum personae humanae*, która kształtuje wolność i ma zdecydowany wpływ na jej rozwój oraz stanowi wspólny cel wszelkiej bytowości prawnogospodarczej. Zostanie ukazany związek między człowiekiem a społeczeństwem, omówiona będzie zasada dobra wspólnego z uwzględnieniem nauczania Kościoła katolickiego. Zasada *bonum commune* jest bowiem niezbędna dla istnienia społeczeństwa (w którym aktualizuje się potencjalność osoby ludzkiej), gdyż społeczeństwo bez żadnej idei dobra wspólnego musi się rozpaść¹³.

Podkreślona będzie także rola człowieka oraz społeczeństwa w procesie stanowienia prawa oraz konieczność dialogu i porozumienia między państwem a człowiekiem, bez których regulacje prawne nie rozwijają wolności, ale ją ograniczają.

W czwartym rozdziale wolność gospodarcza zostanie przedstawiona w ujęciu prawnym. Oczywiście jest bowiem, że dla prawidłowego rozumienia wolności gospodarczej przynależy jej związek z porządkiem prawnym. Jak bowiem słusznie zauważył chociażby *St. Biernat*, takiemu „przekonaniu nie przeczy okoliczność, że oparcie porządku prawnego na zasadzie wolności gospodarczej jest wynikiem opowiedzenia się za określonym systemem ekonomicznym, politycznym, a nawet dokonania wyboru moralnego”¹⁴. Zaprezentowane zostanie ujęcie wolności i działalności gospodarczej w Konstytucji RP i ustawie o swobodzie działalności gospodarczej, jej zakres podmiotowy i przedmiotowy. Ponadto przedstawione będą także pozakonstytucyjne uregulowania zasad wolności gospodarczej. Aby wydobyc istotę wolności gospodarczej przedstawione zostaną istniejące definicje wolności gospodarczej, stworzone w doktrynie oraz orzecznictwie sądów polskich. Zostanie także opisane podmiotowe i przedmiotowe ujęcie wolności gospodarczej. Rozważania te jednak, z uwagi na obszerne opracowanie tej tematyki przez doktrynę, szczególnie w zakresie uregulowań dotyczących zawieszenia i zakończenia działalności gospodarczej, jej rodzajów i form¹⁵,

¹³ V. Possenti, *Religia i życie publiczne. Chrześcijaństwo w dobie ponowoczesnej*, Warszawa 2005, s. 112.

¹⁴ *St. Biernat*, *Podjęmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej – wolność gospodarcza de lege lata i de lege ferenda*, PPH 1994, Nr 9, s. 9–17.

¹⁵ Zob. np. J. Grabowski, *Publiczne prawo gospodarcze*, Bydgoszcz 2008; M. Choledecki, M. Strzelbicki, *Publiczne prawo gospodarcze. Procedury*, Poznań 2012; K. Kokocińska, A. Trela, *Publiczne prawo gospodarcze w orzecznictwie*, Poznań 2011; C. Kosikowski, *Publiczne prawo gospodarcze Polski i Unii Europejskiej*, Warszawa 2010; K. Strzyczkowski, *Prawo gospodarcze publiczne*, Warszawa 2007; J. Olszewski (red.), *Publiczne prawo gospodarcze*, Warszawa 2012; A. Powalowski, *Prawo gospodarcze publiczne*, Warszawa 2011; A. Powalowski, M. Wierzbowski, M. Wyrzykowski (red.), *Prawo gospodarcze. Zagadnienia administracyjnoprawne*, Warszawa 2005; Z. Snażyk, A. Szafranski, *Publiczne*

zostaną przedstawione w okrojonej wersji, na tyle, na ile jest to potrzebne do wykazania istotnych cech wolności.

W rozdziale piątym zostanie pokazana rola państwa, jego ingerencja w wolność gospodarczą. Jest to konieczne dla zrozumienia sedna wolności, gdyż państwo jest jej regulatorem. Poprzez ukazanie natury ograniczeń wolności, opisanie różnych ujęć roli państwa w gospodarce, podjęta zostanie próba wyznaczenia prawidłowej granicy ingerencji państwa wobec człowieka (podmiotu) prowadzącego działalność gospodarczą.

Można próbować zdefiniować wolność personalną w aspekcie ekonomicznym poprzez wskazanie jej podstawowych elementów, różnorodnego spojrzenia na cechy tej wolności, jednak samo tylko teoretyczne zdefiniowanie wolności gospodarczej nie wyczerpuje jej prawdziwego bytowego znaczenia. Dlatego dla prawidłowego i prawdziwego wyznaczenia treści i sensu wolności gospodarczej, obok rozważań teoretycznych, niezbędne jest ukazanie jej realizacji w praktyce. Dopiero bowiem realizacja „w życiu codziennym” norm prawnych, ich interpretacja przez przedsiębiorców, sędziów czy przedstawicieli doktryny, pozwoli na wydobycie istoty wolności gospodarczej lub przynajmniej podjęcie takiej próby. Dlatego celem ukazania rozumienia i przestrzegania wolności gospodarczej w praktyce, w rozdziale szóstym, będą przedstawione w zarysie¹⁶ wybrane kwestie dotyczące wykonywania działalności gospodarczej (np. zakładania działalności i związanych z tym przedsięwzięć¹⁷, reglamentowanej działalności gospodarczej, wykonywania działalności przez przedsiębiorców).

W zakończeniu niniejszego opracowania zostaną zebrane i podsumowane elementy, które składają się na zakres treściowy i bytowy wolności, czyli jej prawdziwą i całościowo pojętą naturę. Będzie ukazane rozumienie filozoficzno-prawne wolności gospodarczej oraz dokonana ocena przestrzegania istotnych cech wolności w Polsce wraz z wnioskami *de lege ferenda*.

W całej pracy uregulowania prawne oceniane są poprzez aspekt wolności człowieka i moralności, jego rozwoju i swobody wyboru oraz aspekt ekonomiczny, który chyba najbardziej praktycznie ilustruje problematykę wpływu prawodawstwa na byt konkretnego człowieka: jakie działania państwa wywołują pozytywne efekty, a jakie stoją w opozycji wobec przestrzeni nietykalności wolnej aktywności osoby i tym samym deformują urzeczywistnianie się wolnej podmiotowości ludzkiej w działalności gospodarczej.

Praca została oparta zarówno na analizie poglądów doktryny, jak i na źródłach prawa polskiego oraz raportach międzynarodowych instytucji badających wolność gospodarczą. W tym zakresie dokonano analizy porównawczej sytuacji Polski oraz jej najbliższych sąsiadów, członków Unii Europejskiej. W szerokim zakresie skorzystano także z orzecznictwa Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego oraz orzecznictwa sądów administracyjnych. Jeśli chodzi o źródła prawa, rozważania zostały skoncentrowane przede wszystkim na przepisach Konstytucji RP oraz aktach prawnych dotyczących wolności gospodarczej,

---

prawo gospodarcze, Warszawa 2011; K. Strzyczkowski, Prawo gospodarcze publiczne, Warszawa 2010; M. Zdyb, Publiczne prawo gospodarcze, Kraków 1998.

¹⁶Z uwagi na fakt, że dogłębne omówienie poszczególnych kwestii zasługuje każdorazowo na odrębne opracowanie.

¹⁷Dla przykładu uzyskanie wpisu do KRS czy CEIDG bądź budowy obiektów niezbędnych do wykonywania działalności i uregulowania ich dostępu do sieci elektrycznej.

np. ustawie o swobodzie działalności gospodarczej czy o ochronie konkurencji i konsumentów. Duże znaczenie dla omówienia idei wolności gospodarczej oraz sposobów jej realizacji miały dokumenty prawno-etyczne Kościoła katolickiego, ze szczególnym uwzględnieniem nauczania *Jana Pawła II*, oparte na klasycznym rozumieniu człowieka, jako istoty rozumnej i wolnej oraz na klasycznym, tj. personalistycznym pojmowaniu zarówno bytowości prawa jak też i ekonomii.

W dysertacji konieczne było dokonanie pewnej selekcji, w szczególności ograniczenie problematyki odnoszącej się do wykonywania działalności gospodarczej. Skoncentrowano się zatem na wybranych zagadnieniach, subiektywnie ocenionych jako najważniejsze, najdobitniej obrazujących rozumienie i przestrzeganie wolności gospodarczej lub jej brak oraz na tych, które pokazują jak państwo wypełnia swoją służebną rolę wobec jednostki i społeczeństwa. Pominięto kwestie dotyczące rozumienia wolności gospodarczej na gruncie europejskim, skupiono się jedynie na porównaniu sytuacji Polski, w zakresie niektórych form wykonywania działalności gospodarczej, z państwami europejskimi¹⁸.

Wyrazy głębokiej wdzięczności pragnę złożyć Wydziałowi Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego *Jana Pawła II* za lata studiów na kierunku prawo i zrealizowanie przewodu doktorskiego.

Serdyczne podziękowania składam także wszystkim osobom, które przyczyniły się do powstania niniejszego opracowania w jego ostatecznym kształcie, w szczególności Księdzu Prof. dr. hab. *Tadeuszowi Guzowi*, a także recenzentom Księdzu Prof. dr. hab. *Sławomirowi Fundowiczowi* z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego *Jana Pawła II* i Panu Prof. dr. hab. *Kamilowi Zeidlerowi* z Uniwersytetu Gdańskiego.

---

¹⁸ Szerzej na temat wolności gospodarczej w Europie, rozumianej jako zespół swobód gospodarczych, zob. *J. Barcz*, Swoboda przedsiębiorczości, [w:] *Prawo Unii Europejskiej*, Warszawa 2004; *S. Biernat*, Prawo Unii Europejskiej a Konstytucja RP i prawo polskie – kilka refleksji, PiP 2004, Nr 11; *E. Cała-Wacinkiewicz*, Konstrukcja normatywna swobody przedsiębiorczości w UE na tle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, [w:] *K. Sławik* (red.), *Działalność gospodarcza. Kluczowe problemy*, Warszawa 2007; *J. Ciapała*, Konstytucyjna zasada ochrony wolności działalności gospodarczej. Uwagi w kontekście obowiązywania prawa Unii Europejskiej, [w:] *K. Sławik* (red.), *Działalność gospodarcza, kluczowe problemy*, Warszawa 2007; *T. Kocowski*, *Działalność gospodarcza*, [w:] *System Prawa Administracyjnego. Publiczne prawo gospodarcze*, t. 8A, *J. Grabowski, L. Kieres, A. Walaszek Pyziół* (red.), Warszawa 2013; *J. Krzezińska*, Freedom of Commercial Speech in Europe, *London Law Review* 2005, Nr 2; *W. Łączkowski*, Ekonomiczne i socjalne prawa człowieka a dobro wspólne, [w:] *Godność człowieka a prawa ekonomiczne i socjalne. Księga Jubileuszowa* wydana w piętnastą rocznicę ustanowienia Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2003; *W.-H. Roth*, Swoboda prowadzenia działalności gospodarczej i swoboda świadczenia usług, [w:] *M.A. Dausés*, *Prawo gospodarcze Unii Europejskiej*, Warszawa 1998; *R. Szulc*, Usługi bez granic. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady dotycząca usług na rynku wewnętrznym UE (część pierwsza), PUG 2006, Nr 6; *R. Szulc*, Wolność usług. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady dotycząca usług na rynku wewnętrznym UE (część druga), PUG 2006, Nr 7; *M. Szydło*, Swoboda prowadzenia działalności gospodarczej i swoboda świadczenia usług w prawie Unii Europejskiej, Toruń 2005; *idem*, Ograniczenia działalności gospodarczej odnoszące się do przedsiębiorstw komunalnych a swobody rynku wewnętrznego we Wspólnocie Europejskiej, ST 2007, Nr 6; *M. Tomaszewska*, *Zasada wolności pracy w europejskim prawie wspólnotowym*, Poznań 2003; *D. Wądołowska*, *Cztery podstawowe wartości europejskiej integracji gospodarczej*, Kraków 2003.

Wydawnictwu C.H. Beck dziękuję pięknie za wspaniałomyślne opublikowanie mojej rozprawy oraz za dotychczasowe lata współpracy.

Wszystkim Czytelnikom tej publikacji wyrażam wdzięczność ducha za wspólny namysł nad tą także fundamentalną problematyką dla każdego człowieka.

W pracy uwzględniono stan prawny na 1.7.2013 r.

Warszawa, listopad 2013 r.

Joanna Ablewicz